

PÕLLUMAJANDUSLIKKE
NOUANDEID KOLHOOSIDELE

PIISTAOJA KATSEJAAMA
KOGEMUSI
VEISEKASVATUSES

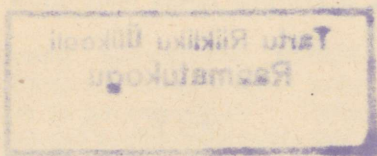

A-1155
23
Duplicat

PÕLLUMAJANDUSLIKKE NÕUANDEID KOLHOOSIDELE

PIISTAOJA KATSEJAAMA
KOGEMUSI
VEISEKASVATUSES

RK

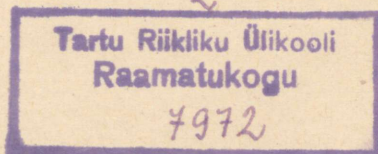

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1949

V

Sisukord

SISSEJUHATUS	3
E. KEEVALLIK — Mitsurini õpetusele rajatud veiste tõuaretus	4
" " Veiste tõuaretuse alused Piistaojal	6
" " Piistaoja katsejaama töötulemuste levik ja ulatus	8
S. LÖHMUS — Noorkarja kasvatamine on vastutusrikas ülesanne	9
A. VAIGO — Suuri piimatoodanguid ainult oma majapidamises toodetud söötadega	11
V. PALOOTS — Kindlustame lüpsikarjale tugeva järelkasvu	19
E. BLUMENFELDT — Arvestame iga lehma eriomadusi	22

Vastutav toimetaja I. JURISSON

Tehniline toimetaja V. ALEV

Опыт работ по скотоводству на опытной станции Пийстаоя
На эстонском языке

Ladumisele antud 17. IX 1949. Trükkimisele antud 27. IX 1949. Paber 56×79 sm
1/16. Trükiarv 3000. Trükitähti trükipoognas 36 480. Trükipoognaid 1,5. Arvutus-
poognaid 1,12. MB-05648. Tellimise nr. 1523. Trükikoda „Punane Täht“,
Tallinn, Pikk tän, 54/58.

SISSEJUHATUS

Vähe on meil vabariigis sääraseid kohti, kus veisekasvatuse alal on aastate jooksul kogemuste varasalve kogunenud niivõrd rohkesti väärtuslikku, nagu seda leiame Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi Piistaoja katsejaamas Pärnumaal Tori vallas.

Tuginedes mitšuurinlikule agrobioloogiale on Piistaoja töötajate kollektiiv teinud suurt ja tagajärjekat tööd eesti hollandi-friisi karja aretamisel. Piistaojal on välja töötatud meie oludes kõige otstarbekamaks osutunud noorkarja üleskasvatamise süsteem. Katsemajandis on tarvitusele võetud kõige tulusam loomade söötmise ja pidamise viis. Ainuüksi oma majandis toodetud söötadega võimaldab see lehmalt saada aastas kuni 5000 kg-ni ulatuvaid piimatoodanguid.

Piistaoja katsejaama saavutused leidsid Eesti NSV 9. aastapäeva eel väärilist tunnustamist: katsejaama juhatajale E. Keevallikule ja zootehnikule V. Palootsale määrati peamiselt majapidamisest saadavaile põhisööta~~de~~dele tugineva söötmisega suurte piimatoodangute saamise eest Nõukogude Eesti preemia.

Mitšurini õpetusele rajatud veiste tõuaretus

Eesti NSV Teaduste Akadeemia Loomakasvatuse ja Veterinaaria Instituudi Piistaoja katsejaama kasutuses on 259 hektaari suurune maa-ala, sellest põllumajanduslikult kasutatavat maad 195 hektaari. Sellel maa-alal peetakse praegu 90 veist, neist 39 lüpsilehma. Järgneva kahe aasta jooksul kasvab lüpsilehmade arv 50 lehmani. Hobuseid on katsejaamal 18, lambaid 25 ja sigu 25.

Katsejaama peamiseks ülesandeks on eesti hollandi-friisi karja aretamine ja kasvatamine. Kari on eranditult puhta-tõuline ja kuulub eesti hollandi-friisi tõu paremiku hulka.

Katsejaama ülesandeks on ühtlasi kasvatada kolhoosidele ja sovhoosidele suure tootmisvõimega, igati hästi arenenud ja vastupidavaid tõuveiseid, kes suudaksid taimesaadusi võimalikult täielikult piimaks ja võirasvaks ümber töötada.

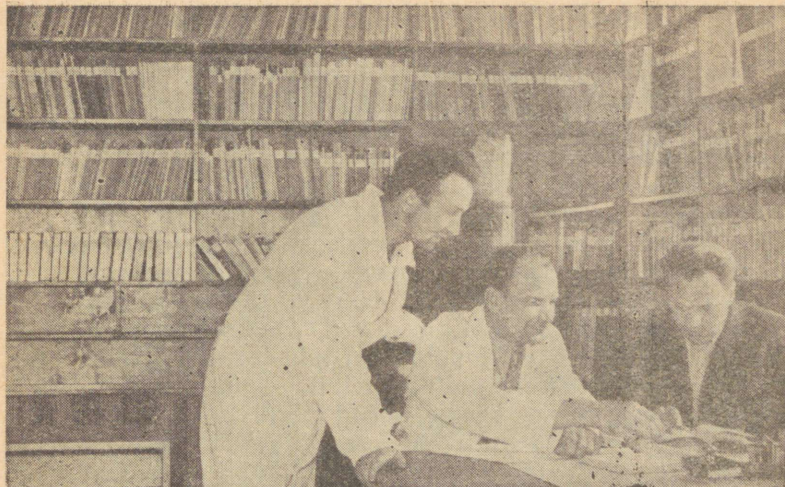
Nende eesmärkide saavutamiseks tuleb eeskätt hästi organiseerida piimakarja söötmiseks vajalike ressursside loomist oma majapidamises ja, teiseks, omada suure tootmisvõimega piimakarja.

Suure toodanguga piimakarja saamiseks tuleb teha mitšuurinliku bioloogiateaduse alusele rajatud tõuaretustööd, mis on lahutamatu seotud karjale eeskujulike elutingimuste loomisega ja igakülgse hoolitsusega loomade eest.

Tõuaretuse mõisted ja eesmärgid on aja jooksul pidevalt muutunud. Olemasoleva ühiskondliku korra tingimused on vajutanud ka tõuaretustööle, nagu kogu majanduslikule elule, kultuurile ja teadusele, oma pitseri.

Kapitalistlikes maades domineerib kuni tänapäevani nn. formaalne tõuaretus, mis piirdub esijoones välistele tunnustele, nagu naha värvusele, kehakujule jne., statistilistele arvudele rajatud aretustööga. Formalistid-geneetikud püüavad silmaga nähtavate tunnuste järgi otsustada isegi loomade tootmisomaduste üle.

Tänapäeva kapitalistlike riikide tõuaretuses valitsevate

Piistaoja katsejaama juhtivad töötajad (vasakult) zootehnik Valter Palots, teaduslik kaastöötaja Aksel Vaigo ja direktor Edgar Keevallik tutvuvad uue nõukogude kirjandusega aretusala uurimustest

formalistide-geneetikute Weismanni ja Morgani õpetuse alusel on puhtverelisus peamine trump, mis kõigi muude tingimuste kiuste andvat igal juhul märkimisväärseid tulemusi. Nende „geneetikute“ arvates tarvitseb vaid koostada veise kohta esivanemate „biograafia“, kanda ta tõuraamatusse, ja asi on korras.

Nõukogude bioloogiateadus aga, rajanedes arvututele praktilistele katsetustele, kinnitab vastuvaidlematult ja selgelt, et tõuaretuses, nagu igal teiselgi elualal, ei tohi olla seisakut, et siin pole valmis vorme, mis püsiksid igavesti muutmatuina.

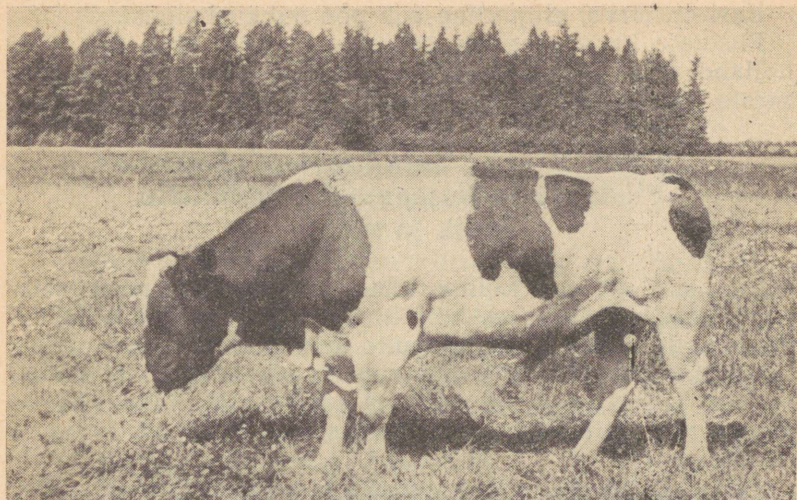
Oma töös Piistaoja katsejaamas juhindume me põhimõttest, et **ühelgi tõul, ka kõige vanemal ja kõige paremini aretatul, ei ole oma arengus mingeid kivinenud vorme ja muutumatuid võimeid, vaid kõik nad on pidevalt muutuvad.** Seepärast peab tõuaretaja ka puhtatõuliste loomade puhul alati valvel olema, et juhtida karja arengut soovitavas, kõige paremaid tulemusi andvas suunas.

Veiste tõuaretuse alused Piistaojal

Veiste tõuaretus Piistaojal toimub puhasaretuse teel. Mõnikord kasutame ka sugulusaretust, et koondada eriti väärtuslike loomade häid omadusi järeltulijaisse ja neid kindlustada. Sugulusaretuse puhul tuleb suurt tähelepanu pühendada noorloomade õigele kasvatamisele, heale hoolitsusele ja tugevale söötmisele. Kaaluvam osa aretusvõtteist langeb paaride õigele valikule seoses liinaretusega. Tihti ülehinnatakse tõuaretustöös pullide osatähtsust. Piistaoja tõukarja aretustöö edukus põhjeneb mitte nii palju pullide heal pärilikkusel kui just sobivate paaride valikul. Seejuures omab suuremat tähtsust õige emaslooma valik. Ainult üksikute pullide puhul oleme võinud täheldada pulli erakordselt suurt mõju. Eriti tuleb esile tõsta üleliiduliselt kuulsa pulli Lindbergi H 2363 häid pärvusomadusi, keda Piistaoja karjas kasutati ligi 15 a. vanuseni.

Valiku aluseks võtame enamasti piima suure rasvasisalduse. Jõudlusvõime arendamisega rööbiti peame pidevalt silmas looma konstitutsioonilist aretamist, sest suurest, hea laktatsioonikurviga toodangust üksi on vähe kasu, kui loomal puuduvad seejuures püsivaks tootmiseks vajalik tugev kehaehitus, pikk iga ja tervis. Kuigi jõudlusvõime aretamine kipub paratamatult esikohale nihkuma, ei tohi kunagi unustada looma välimikku, sest varem või hiljem maksab see end loomade degenerereerumise haiguste näol rängalt kätte.

Kõiki eespoolmainitud seisukohti valiku aluseks võttes ongi Piistaoja katsejaam saavutanud karja aretamisel märkimisväärseid tulemusi. 1947/48. a. kontrollandmete järgi saadi 37,3 aastalehma kohta keskmiselt 4093 kg 4,0%-lise rasvasisaldusega piima. Toodang saadi üksnes oma majapidamises toodetud söötadega, millest oli ainult 15,7% jõusöötta segaviljajahu näol. Kogu sööda hulgast moodustas karjamaasööt 30%. Paljud lehmadest andsid aga samal ajal üle 5000 kg piima ja paljudel ulatus piima rasvasisaldus 4,5%-ni. See näitab, et on võimalik veelgi paremaid tulemusi saavutada. Eriti märkimisväärne on seejuures piima kõrge rasvasisaldus, millega Piistaoja friisi kari on sama tõu teisest karjadest tunduvalt ette jõudnud.

Tõupull Heros, 7-aastane

Eriti suurt tähelepanu pöörame loomade karjatamisele ja selleks võimaluste loomisele. Kultuurkarjamaa toodang ja püsivus ei sõltu mitte ainult künnist ja uuskülvist, vaid palju suuremal määral õigest karjatamistehnikast, mis on võimalik ainult eeskujulikult väljakujundatud koplite süsteemi abil.

Karjatamisküsimuse lahendamises peitubki meie karja ökonoomse ja eduka pidamise saladus. Sellest olenevad loomade toodang ja tervis.

Tüübilt on Piistaoja veised tusedad, lühikese, kompaktsed kehaehitusega, madalajalgsed, tugeva, arenenud kondikavaga ning hästiarenenud rinna- ja tagaosaga. Veiste keskmine eluskaal on 550 kg, täiskasvanud lehmadel üle 600 kg ja üksikuil isegi 700 kg.

Lehmad on meil tootmisvõimelised üle 15 aasta, kusjuures ka vanadel loomadadel pole märgata mingeid kehaehituse nõrkusi. Aretuspulideks kasutame peamiselt vanemaid väärtuslike omadustega tõupulle.

Kari on terve, elujõuline ega põe nakkushaigusi.

Piistaoja karjast esitati käesoleval aastal esimesed eesti hollandi-friisi tõu veised üleliidulisse kõrgetoodanguliste veiste tõuraamatusse kandmiseks.

Piistaoja katsejaama töötulemuste levik ja ulatus

Iga aasta müüme kolhoosidele ja riiklikele majandele kogu vabariigi ulatuses üle 30 tõuveise — pulle ja lehmi. Peale selle oleme noori tõupulle müünud teistesse vennasvabariikidesse. Piistaoja katsejaama päritoluga loomad on saanud kõikjal hea hinnangu osaliseks ning säilitanud ka teistes majandites kõrge tootlikkuse ja piima suure rasvasalduse.

Paljud kolhoosid, nagu Ukraina kolhoos Paikuse vallas, Koidula ja Esimese Mai kolhoos Tori vallas jt., on meie katsejaama teaduslike töötajate näpunäiteil rajanud noorkarja, eriti vasikate kasvatuse Piistaoja kogemuste alusel ja on saavutanud juba esimestel aastatel häid tulemusi.

Piistaoja katsejaama korraldatakse iga aasta ekskursionsioone sadadesse ulatuva osavõtjate arvuga. Neil puhkudel anname vahetult edasi oma rikkalikke töökogemusi, selgitame oma töövõtteid ja saavutusi. Puhtloomakasvatustlike, kultuurkoplite, söödabaasi ja silosööda küsimuste kõrval tutvustame ekskursionsante ka sellega, kuidas me majapidamises töid oleme mehhaniseerinud. Me võime ekskursionsantidele näidata masinalüpsi, heinatõsteseadeldisi, sõnnikulaotamis- ja heinakaarutamismasinaid, isesiduvaid viljalõikusmasinaid ja palju muud.

Meie katsejaama teaduslike töötajate südamesooviks, kõigi meie püüdluste tõukejõuks on, et meie töö, mis bolševike partei ja nõukogude võimu toetusel iga aastaga üha laieneb, kuuluks rahvale, oleks tõeliselt elavaks teaduseks, mida saab edukalt rakendada kolhoosides ja riiklikes majandis.

E. KEEVALLIK,

Piistaoja katsejaama juhataja

Noorkarja kasvatamine on vastutusrikas ülesanne

Piistaoja katsejaama tõuaretuse töös on eriline koht noorkarja kasvatamisel. Selleks on siin välja kujunenud kindel süsteem. Töös lähtutakse sellest, et tõuaretuses ülesseatud eesmärkide saavutamist ei saa mingil määral eraldada keskkonnast, kus loom kasvab ja areneb. Sellest oleuvad suurel määral tema jõudlusomaduste kasv ja pärilikus. Noorkarja õige kasvatamine on seega tõuaretustöös üheks vastutusrikkamaks ülesandeks.

Eeldused elujõuliste noorloomade kasvatamiseks luuakse juba looteeas. Vasika kasvu emakehas mõjutatakse kinniste lehmade tugeva söötmisega ja nende hea hooldamisega. Keskmine vasikate sünnikaal Piistaojal on pullvasikail 39 kg ja lehmvasikail 37 kg.

Vasikaile antakse algul suurendatud annused ternespiima. Esimesel elupäeval joodetakse seda 5 liitrit. Annust suurendatakse päev-päevalt ja 6. elupäeval antakse vasikaile 8—9 liitrit ternespiima. Lehmvasikaile hakatakse 21. elupäevast ja pullvasikaile 10 päeva hiljem lõssi jootma, kusjuures täispiim asendatakse lõssiga vähehaaval, poole liitri kaupa. Täispiima andmine lõpetatakse lehmvasikate puhul nende 60. elupäeval, pullvasikate puhul 70. elupäeval. Selleks ajaks on lõssi hulk tõstetud 12 kg-ni päevas. Lõssi joodetakse 6. elukuu lõpuni ja mõnikord veel kauem, olenevalt looma kasvuhoo-ost. Nii saavad lehmvasikad kuue kuu vältel kuni 334 kg ja pullvasikad kuni 450 kg täispiima, sealhulgas esimesed 10 päeva ainult emapiima. Esimesel viiel päeval joodetakse vasikaid 5 korda päevas, järgmisel viiel päeval 4 korda. 11. elupäevast alates joodetakse neid kolm korda päevas.

Kontrollandmeist selgub, et ternespiima jootmisel saavad vasikad kohe algusest peale hea kasvustardi ega esine nende

lahjenemist esimestel päevadel, mis vana jootmisviisi juures on harilikuks nähtuseks.

11. elupäevast alates antakse vasikaile head piima ning hiljem jõusööta (kaerajahu) ja peenendatud juurvilja. Sellega harjutatakse noorloomi juba varakult mahukaid põhisöötasid tarvitama.

Täispiima-perioodist väljajõudnud vasikad lastakse varakevadel koplisse, kus neid peetakse hilissügiseni. Üle 8—9-kuistele vasikatele koplites lisasööta ei anta, sest hea kultuurrohi rahuldab neid selles vanusejärgus täielikult. Eeskujuliku söötmise ja pidamisega on saavutatud Piista ajal noorloomade juures märkimisväärseid kasvuiibeid. Täispiimaperioodil näiteks oli juurdekasv keskmiselt 830 g päevas, üksikuil vasikail aga on see ulatunud üle ühe kilogrammi. Vanema noorkarja kasvuiive on karjamaal 700—800 g, laudaperioodil aga 600—700 g päevas. Noorlehmade keskmine eluskaal esimese poegimise järel oli 1948. aastal 2 aasta 10 kuu vanuselt 497 kg. Mainimist väärib ka noorte lehmade esimese laktatsiooniperioodi suurim päevalüps. 9 noorlehma keskmisena oli see 20,7 kg lehma kohta päevas. Seejuures oli noorlehmade piima rasvasisaldus üle 4⁰/.

Noorkarja eest hoolitsemisel tuleb eriti suurt tähelepanu osutada veterinaar-hügieeniliste nõuete täitmisele. Noorloomade alatine karjamaalviibimine karjatamisperioodil mitmesugustes ilmastikutingimustes ja talvine jalutamine väljas on tähtsamaid eeltingimusi terve ja elujõulise noorkarja saamiseks.

S. LÖHMUS,

katsejaama laborant

Suuri piimatoodanguid ainult oma majapidamises toodetud söötadega

Ainult põhisöötadega lehmalt 4000 kg piima aastas

Tähtsamaks lüliks katsejaama tõuaretustöös on karja söötmise õige ja ratsionaalne korraldamine. Karja tugev söõtmine ja hea hooldamine on aluseks tõuaretustöös tulemuste ilmnemiseks ja nende kinnistamiseks järgnevates põlvkondades. Õigesti korraldatud ja majanduslikult tasuv söõtmine peab rajanema kohalikule söödabaasile, kus peamine osa karja söödatarbest kaetakse põhisöötadega, s. o. kõr- ja toorsöötadega. On väärt rajada piimakarja söõtmine ainult rohkele jõusööda kasutamisele, ignoreerides neid looduslikke eeldusi, mida saab rakendada söötmisolude korraldamisel kohalikul söödabaasil. Põhisöödale rajatud söõtmine eeldab eelkõige hästikorrastatud ja küllaldast söödabaasi, kuid selle kõrval tuleb ka loomade aretusvalik suunata põhisööda suuremale kasutamisele.

Piistaoja katsejaamas on piimakarja söötmisel neid seisukohti arvestatud. Siin ei ole taotletud rohke jõusööda kasutamise kergesti saavutatavaid forsseeritud toodangunäitajaid, vaid on otsitud kooskõla karja jõudlusvõime tõstmise ja söötade tootmise vahel. Loomade jõudlusvõime tõusu eel on käinud söödabaasi korrastamine ja laiendamine. Jõusöötade kasutamine on viidud miinimumini. Neid kasutatakse vaid ulatuses, mis on paratamatult vajalik kõrge tootmisvõimega loomade söödatarbe rahuldamiseks, kui põhisöödad osutuvad vähekontsentreerituks ja valgugaeseiks.

Et põhisöödale rajatud söötmise juures võib saada küllaltki nimetamisväärseid toodanguid, sellest kõnelevad andmed katsejaama sõjajärgsest perioodist. 1947/48. kontrollaasta andmeil saadi 37,3 aastalehma kohta keskmiselt

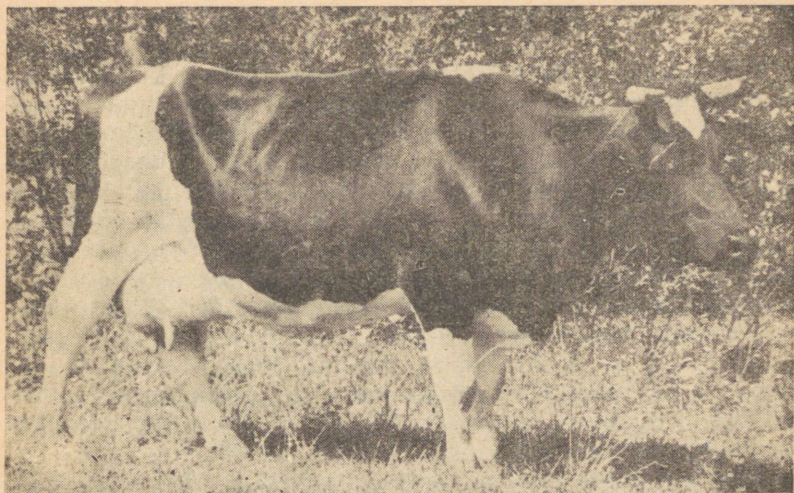

Kari lõunalüpsi ootel

4093 kg piima 163,9 kg võirasva sisaldusega, kusjuures piima keskmine rasvasisaldus oli 4%. Selliste toodangunäitajate saamiseks kasutati lehma kohta aastas keskmiselt 3028 söödaühikut, millest 2551 sü moodustasid põhisöödad ja 477 sü ehk 15,7% kodused jõusöödad. Aasta keskmisena söödeti lehmale 7 sü põhisöötasid päevas. Uksikute lehmade põhisöötade kasutus oli veelgi suurem. Lehm Aare H 24584 näiteks lüpsis 5645 kg piima ja tarvitas 3716 sü, millest 3079 sü olid põhisöödad. Ka suurema jõusööda kasutamise (24,4%) lehm, Kilk H 27535, tarvitas 5036-kg piimatoodangu juures 3577 sü-st 2703 sü põhisöötadena.

Karja keskmine söödakulutus aastalehma kohta põhisöötade osas oli:

Koresööt: hea hein	1623 kg ehk 638 sü
suviviljapõhk	838 kg ehk 221 sü
Kokku	2461 kg ehk 859 sü

Piistaoja parimate tõuomadustega lehm

Toorsööt: juurvili ja	
kartul	3296 kg ehk 364 sü
silosööt	2315 kg ehk 239 sü
Kokku	5611 kg ehk 603 sü
Karjamaa	1089 sü
Põhisöödad kokku	2551 sü

Jõusöödana kasutati seemnevilja sorteerimise jäätmeid ja seemnevilja vahetamisel saadud segavilja. Olgu märgitud, et rohke põhisöötade söötmise all ei kannatanud söötade tasuvus, vaid 100 sü kohta saadi 135,1 kg 4%-lise rasvasisaldusega piima. Mitme aasta kogemused on näidanud, et põhisöötade kasutamise võib tõsta 3000 söödaühikuni lehma kohta aastas, mis annab ilma jõusöötasid abiks võtmata kuni 4000 kg piima. Sel puhul tuleks lehma kohta arvestada 800—900 sü kõrssööta (2000—2200 kg häid heinu), 1100—1200 sü toorsööta (6000 kg juurvilja, 3500 kg silosööta) ja 1000—1100 sü karjamaasööta.

Kultuurkarjamaal on määratu suur tähtsus

Söötmise korraldamisel on pühendatud erilist tähelepanu rohumaa-pindalade korrastamisele ja nende õigele kasutamisele. Edukal karjapidamisel ei saa läbi ilma koplitesse jaotatud kultuurkarjamaata. Kohalikul söödabaasil põhineva söötmise juures omavad karjakopliid erilist tähtsust. Katsejaama koplite pindala on 36,3 hektaari ja lähemal aastail suurendatakse seda 50 hektaarini. See kindlustab täielikult karja tugeva söötmise karjamaal, ilma et oleks vaja rakendada küllaltki keerulist haljaskonveierit. Eeskujuliku karjatamise tagamiseks koplites ka rohukasvu nn. kitsaskohtadel, s. o. südasuvel ja sügisel, tuleb arvestada iga lüpsilehma kohta 0,8—1,0 hektaari kultuurkamaraga karjakopliit. Kui kevadperioodil jääb rohtu üle, tuleb see niita heinaks või sileerida.

Olulise tähtsusega on kultuurkarjamaa õige jaotamine üksikuteks kopliteks ja nende ratsionaalne kasutamine karjatamisel. Katsejaama kogemused näitavad, et iga üksiku kopli pindala peab võimaldama 1—2-päevast karjatamist, kusjuures lehma päevaseks söödapindalaks tuleb hea rohukasvu juures arvestada 1,2—1,5 aari. Nii tuleb 10 lehma kohta arvestada 0,2—0,4 hektaari kultuurkopli pindala. Katsejaamas on praegu 24 kopliit 0,8—1,8 ha pindalaga.

Tähtis on karjakopli kamara hooldamine ja õige karjatamistehnika rakendamine. Katsejaamas karjakoplite väetamise ja karjatamisel on rakendatud järgmisi töövõtteid: varakevadest pärast lume minekut antakse mineraalväetisi — 200 kg fosforiiti, 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalitsoola või 200 kg kainiiti hektaari kohta. Seejärel kõrvaldatakse (mättakirvega) ning komposteeritakse umbrohu (luhakastevarre jt.) mättad ja remonditakse koplitarad. Kevadel võimalikult varakult, kui rohi on 10—15 sm kõrgune, karjatatakse koplid kiiresti üle, kusjuures kari kasutab kopleid lühemat aega kui tavaliselt. Pärast esimest karjatamist algab õige koplite kasutamise rotatsioon. Kõigepealt lastakse koplisse lüpsikari. Loomad lastakse uude koplisse õhtul, et nad palavate ilmadega rohtu asjatult ei tallaks. Lüpsikarjale järgnevad noorkari ja kinnised leh-

mad. Tarbe korral kasutatakse nn. „rammutukkade“ sööt-
miseks ka hobuseid. Karjatamise järel laotatakse välja-
heitehunnikud laiali ja lastakse koplil keskmiselt 2—3 nädal-
lat puhata uueks rohukasvuks. Karjatamisel välditakse
liig paljaks söötmist, mis pidurdab tugevasti ädalakasvu.
Eriti ohtlik on see kesksuvel kuivaga ja sügisel kopli tal-
vitamise eel. Viimasel juhul kannatab tugevasti kultuurtai-
mede talvitamine. Teise karjatamise järel niidetakse koplid
üle. Juulikuu lõpul, tavaliselt kolmanda karjatamise järel,
antakse koplitele laudasõnnikut (talvel patareisse veetud)
7—10 tonni hektaari kohta. Sõnnik laotatakse vastava
masinaga. Koplite kasutamisel pannakse pearõhk, varakeva-
dest sügiseni, öisele karjatamisele.

Korraliku hooldamise tulemusena on kopleid kasutatud
üle 20 aasta ja on säilinud nende suur tootlikkus. Lüpsikari
on andnud koplirohul, ilma lisa söödata, normaalsel suvel
keskmiselt 13—14 kg piima, üksikute lehmade piimatoodang
on ulatunud isegi üle 25 kg päevas; samuti on tõusnud leh-
made toitumus. Eriti silmapaistev on koplirohul noorkarja
kasvuive: keskmiselt 700—800 g päevas.

Hea hein ja rohke toorsööt on talvise söötamise aluseks

Karja talvisel söötmisel on tähtis koht küllaldaselt ja
kõrge kvaliteediga põhisöödal. Koresöötadest söödetakse
suure toodanguga lehmadele ainult heinu. Heinamaade
(sealhulgas põldheina) pindala ulatub juba üle 70 hektaari,
mis kindlustab küllaldase hulga heina saamise. (Põldheina
all on 40% põllupindalast.) Loodusliku heinamaa pealt-
parandamisega on heinasaak viimase kolme aasta jooksul
ainult mineraalväetiste abil tõstetud neljakordseks, mistõttu
looduslik heinamaa nii saagi koguselt kui ka kvaliteedilt
on võrdne kultuurheinamaaga. Heinamaa väetamiseks on
kasutatud niisama suuri väetisekoguseid kui karjakoplite
väetamiseks.

Heina kõrval on suur tähtsus toorsöötadel. Juurvilja pind-
ala peab kindlustama talviseks söötmiseks lehma kohta
4000 kg juurvilja. Silosööda valmistamist alustatakse juba

juuni esimesel poolel. Algul sileeritakse silohoidlaisesse noort ristikut. Kui see on vajunud, sileeritakse samasse torni segatist, ja kui sügisel veel ruumi jätkub, siis juurviljapealseid.

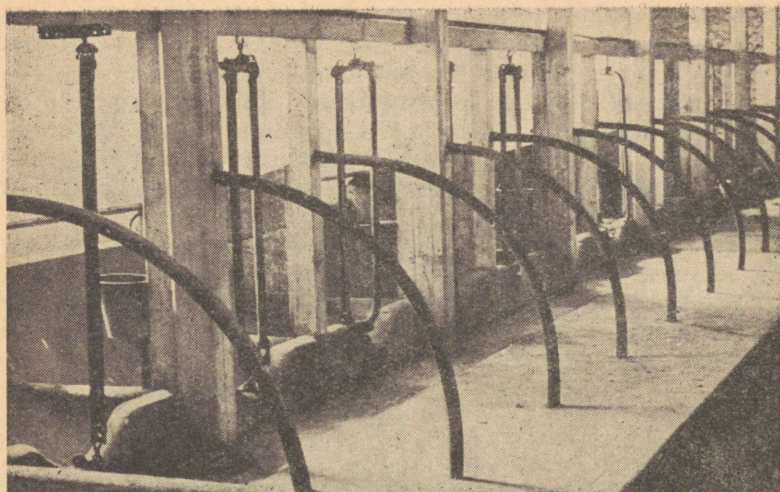
Küllaldase hulga põhisöötade varumine on võimaldanud rakendada lehmade talvisel söötmisel maksimaalseid põhisöödanorme ja lihtsustada söötmist. Lüpsvatele lehmadele antakse põhinormina võrdselt kõrs- ja silosööta, kusjuures söödaannust vastavalt söödatarbele reguleeritakse juurvilja ja jõusöödaga. Täiel lüpsiperioodil on lehmadele söödetud 10 kg heinu ja 20 kg silosööta. Juurvilja on söödetud, vastavalt toodangule, 20—40 kg. Piima tootmiseks vajaliku sööda puudujääk kaetakse jõusöötadega, mille valgusisaldus oleneb lehmade toodangu järgi arvestatud valgutarbest.

Kinnistele ja kinnijääjatele lehmadele söödetakse 6 kg heinu, 6 kg põhku, 10 kg silosööta ja 10—15 kg juurvilja.

Kinnisperioodil valmistatakse lehm ette rohkeks piimatootmiseks

Põhisöödale rajatud söötmise puhul tuleb kasutada kinniste lehmade varusöötmist. On üldiselt teada, et suure toodanguga lehm vajab pikemat (vähemalt 60-päevast) kinni olekuperioodi, et taastada piimatootmise organeid, ja veel rohkem selleks, et kosuda ning koguda uueks lüpsiperioodiks kehavarusid. Kehavarude arvel võib lüpsmatulnud lehm esimestel lüpsikuudel anda märksa suuremaid päevalüpse kui seda võimaldab põhisöödalise söötmise juures lehma poolt söödud söödahulk. Üksnes väga kontsentreeritud söötadega (õlikookidega) saab suure toodanguga lehm lüpsi kõrgperioodil oma söödatarbe enam-vähem katta. See teeb aga piimatootmise kalliks. Samasuguseid tulemusi on saavutatud katsejaamas kinniste lehmade tugeval varusöötmisel põhisöötadega. Peale suure toodangu on sel juhul saadud veel tugevad ja elujõulised vasikad.

Huvitav on märkida, kuidas mõjuvad lehmade kinni olekuperioodi pikendamine ja tugev söötmine sel ajal lehma toodangule ja vasika sünnikaalule.

Piistaoja katsejaama karjalauda sisemus

Näiteks lehm Anete H 20250 oli 1947. aastal 9. poegimise eel 48 päeva kinni ja sai sel ajal sööta keskmiselt 4,4 sü päevas. 1948. aastal poegimise eel oli ta 62 päeva kinni ja sai sööta 7,0 sü päevas. Lehm Nilla H 25797 oli 1947. aastal karjamaaperioodil 7 päeva, 1948. aastal aga 47 päeva kinni ja tulemused olid järgmised:

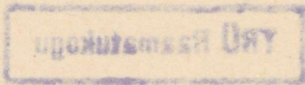
Aasta	Lüpsi- perioodi pikkus	4% ^o -list piima kokku (kg)	Päevas (kg)	100 sü kohta andis piima (kg)	Vasika sünni- kaal (kg)	
Lehm Anete	1947	297	2363	7,9	124	33,0
	1948	297	5053	17,9	165	36,2
Lehm Nilla	1947	275	2336	8,5	120	28,0
	1948	275	4397	15,7	145	38,4

Veel paremaid tulemusi on saavutatud rekordlehmade varusöötmisel. Rekordlehm Kilk H 27535 näiteks lüpsis 1947/48. kontrollaasta lüpsiperioodil keskmiselt 19,4 kg piima päevas, 1948/49. kontrollaastal aga 27,3 kg. 100 sü andis siin vastavalt 154 kg ja 174 kg piima. Sellest selgub, et lüpsiga koos suureneb ka söödakasutus, s. o. 100 söödaühiku kohta toodetava piima hulk, kuna suurema toodangu juures väheneb elatussööda hulk vastavalt piima kg-le.

Tuleb veel märkida, et põhisöödale rajatud söötmise juures kasutasid loomad laudaperioodil sööta paremini, kui söötmiskordade arvu suurendati. Ka piimatoodang suurenes 7—8% võrra, kui kolmekordselt lüpsilt mindi üle neljakordsele lüpsile.

A. VAIGO,

katsejaama teaduslik kaastöötaja

Kindlustame lüpsikarjale tugeva järelkasvu

Piistaoja katsejaama üheks tähtsamaks ülesandeks on kõrge väärtusega tõuveiste levitamine. 1945. aastast alates oleme müünud 99 tõuveist. Samaaegselt on majandi oma kari suurenenud rohkem kui kahekordseks. Seda on taganud lehmade paaritusplaani õigeaegne täitmine ja kõigi noorloomade üleskasvatamine.

Paaritusplaanide täitmisel oleme eriti silmas pidanud aht-ruse täielikku likvideerimist. Õige paaritusaja valikuga püüame igale lehmale võimaldada 300-päevase laktatsiooniperioodi ja vähemalt 60-päevase kinnisperioodi. Selleks peab paaritamine toimuma 2.—3. lüpsikuul, s. o. 2. või 3. inna ajal. Osa lehma, kes mitmesugustel põhjustel raskesti tiinestuvad, paaritame juba esimese inna ajal, s. o. 3.—4. nädalal pärast põegimist. Siis tiinestub lehm kergemini kui hilisemal innaperioodidel. Paaritusaja valikul peame silmas, et lehmade poegimine toimuks aasta läbi enam-vähem ühtlaselt, et oleks välditud hüppelisisu piima-tootmises.

Lehmade tiinestumine oleneb suurel määral sellest, kuidas sugupulli eest hoolitsetakse. Eeskujuliku söötmise ja hooldamisega oleme pullid aasta läbi hoidnud heas seisundis. Paaritamise aktiivsusele ja sperma elujõule mõjuvad hästi pulli väljasviibimine ja liikumine, seepärast peame pulle varakevadest hilissügiseni tugeva taraga ümbritsetud koplites, kuhu on ehitatud varjualune ühes söödalavaga. Ka talvel laseme pullidel väljas jalutada. Laudas on meil pullide jaoks vastava suurusega tugevad sulud, kus nad on lahtiselt, ketiga kinnitamata. Nii on pullil suluski liikumisvõimalus.

Olulise tähtsusega on lehma tiinuse kontrollimine selle varajases järgus. Oma kogemuste põhjal võin öelda, et mõnikord tiineks peetud lehm, kelle juures pärast paari-

mist indlemist ei märgata, ei ole tiine. Tiinuse õigeaegne kontrollimine veterinaartöötajate poolt võimaldab ahtrust ärahoidvate abinõude kiiret tarvituselevõttu.

Kõigi abinõude rakendamisel saime 1948. aastal 42 lehmalt ja tiinelt mullikalt 42 vasikat, s. t. kõik paaritatud lehmad tiinestusid ja sünnitasid elujõulised vasikad.

Tiine lehma hea hooldamise ja tugeva söötmise tõttu on vasikate sünnikaal aasta-aastalt suurenenud. Uhes sellega on suurenenud ka nende elujõud. Nii oli vasikate keskmine sünnikaal:

1947. a.	36	vasikal	keskmiselt	35,7	kg
1948. a.	42	"	"	37,0	"
1949. a.	24	"	"	38,5	"

Lehmade poegimisel ja vasikate üleskasvatamisel pühendame erilist tähelepanu veterinaarhügieenile, eeskätt profülaktiliste abinõude kasutuselevõtmisel. Väga oluline on lehma poegimisel pidada äärmist puhtust. Vastasel korral võivad esineda mitmesugused suguorganite haigused, mis omakorda võivad põhjustada ahtrust ja tootmisvõime langust. Poegimistunnuste ilmnemisel puhastame lehma tagakeha puhta sooja veega ja laotame asemele rohkesti puhast põhku. Poegimise juures olen alati vasika nabaväädi desinfitseerinud, et vältida nakkuse võimalust selle kaudu. Kuna kari on terve, olen lasknud lehmalt vasika lootelimast puhtaks lakkuda.

Noorkarja talitajalt olen nõudnud vasikate jootmisel profülaktiliste eeskirjade täpset täitmist. Väga tähtis on siin puhtus. Vasikasulgusid desinfitseerime järjekindlalt ja lujame neid. Vasikad on meil täispiimaperioodil 1,1×1,5 m suurustes üksiksulgudes. Igal sulul on oma sõimed heinte ning toor- ja jõusööda andmiseks. Sulud on lahtivõetavad, mis hõlbustab nende puhastamist. Allapanuks kasutame puhtaid õlgi. Iga päev puhastame põhjalikult joogi- ja söödanõusid. Sellega väldime vasikate raskemat haigust — kõhulahtisust.

Järjekindlalt kontrollin vasikaile antavate söötade kvaliteeti. Täispiima joodame vasikaile lüpsisoojalt, lõssi täiesti rõõsalt või siis hapult, sest poolhapu, tilgastunud lõss on vasikate seederikete peamisi põhjustajaid. Vasikaile antav

rohi olgu värske, hein hea ja riknemata. Toorsöödana anname vasikaile pestud ja tükeldatud juurvilja, jõusöödana algul head kaerajahu ja hiljem kaerajahu linaseemnekookidega segatult.

Vasikate tervist ja arenemist jälgin pidevalt, et häirete korral otsekohe selgitada nende põhjused. Selle tõttu on meil korda läinud täielikult likvideerida vasikate suremus ja kõik noorloomad üles kasvatada täisväärtuslikeks tõuloomadeks. Möödunud aastal võis Piistaoja majand müüa teistele majanditele 30 head tõunoorlooma. Käesoleval aastal see arv suureneb.

V. PALOOTS,
katsejaama zootehnik

Arvestame iga lehma eriomadusi

Möödunud suvel kinnistati mulle lüpsmiseks ja talitamiseks 14 lehma. Piimatootmise plaanis oli ette nähtud saada 1948/49. kontrollaastal 4600 kg 4⁰/₀-list piima lehma kohta. Sügisel alustatud sotsialistlikus võistluses võtsin endale kohustuse saada oma lehmade rühmalt 5000 kg piima lehma kohta. Kontrollaasta kokkuvõtte näitab, et olen saanud keskmiselt 5104 kg 4⁰/₀-list piima lehma kohta. Minu rühma parim lehm, Kilk, lüpsis 6435 kg piima 270,6 kg võirasva sisaldusega, kusjuures keskmine rasvaprotsent oli 4,2. Astooria andis 6018 kg piima 245,8 kg võirasva sisaldusega, kusjuures rasvaprotsent oli 4,1. Nelli andis 6088 kg. 11 lehma andsid igaüks üle 4500 kg piima. Ainult noored lehmad — Neti, Nabe ja Eldu — jäid sellest veidi maha.

See saavutus ei tulnud iseenesest, see oli karja individuaalse ning oskusliku söötmise ja hooldamise tulemus. Teaduslike töötajate juhtimisel rakendasin lehmade söötmisel ja hooldamisel nõukogude eesrindliku zootehnika saavutusi. Olen ajakirjandusest lugenud, kuidas eesrindlike kolhooside lüpsjad-karjatalitajad on saavutanud veel paremaid tulemusi kui mina, kuid siin tuleb siiski arvestada, et Piistaoja karja söötmine erineb nende majandite lehmade söötmisest. Meie karja söödetakse peamiselt majandi oma rohumaadelt ja põldudelt saadud söötadega. Enamiku söödast moodustavad põldhein, juurvili ja silosööt. Jõusööta on meil seni olnud vähe kasutada, õlikooke söötsime lehmadele esmakordselt alles möödunud aasta lõpul. Kui on kasutada häid oma majandis kasvatatud söötasid, nagu näiteks 1947/48. a. talvel, siis saab ka nendega suuri toodanguid.

Minu lehmad annavad lüpsmatulekul päevas üle 30 kg piima. Söötmisel selgus, et põhisöötadega ei saa anda leh-

*Piistaoja katsejaama
lüpsja-karjatalitaja
E. Blumenfeldt*

male niipalju toitaineid, kui talle tarvis on. Esijoones tuleb puudus valgust. Heast ja hoolsast söötmisest hoolimata lehm lahjub tunduvalt. Siis rakendasime uudset võtet. Kaheküüse kinnioleku ajal söötsin lehmi tugevasti, n. ö. nuumasin nad lihavaks. Tagajärjed olid üllatavad. Vasikad sündisid lehmadel tublisti raskemad ja elujõulisemad, veel rohkem aga suurenes eelmise aastaga võrreldes piimatoodang. Nii sain oma paremalt lehmalt suurema päevalüpsina 40,5 kg piima eelmise aasta 22,7 kg vastu, Nellilt 38,4 kg 28,0 kg vastu, Noolelt 35,3 kg 25,0 kg vastu jne. Ka püüis too-

dang märksa kauem suur, kuigi lehm esimestel kuudel lahjus. Kinnislehma head hooldamist ja tugevat söötmist pean üheks teguriks, mis aitas mul antud lubaduse täita.

Suur piimaand aga ei olene ükski kinnislehma söötmisest; veel suuremat tähelepanu tuleb pöörata lüpsva lehma söötmisele ja hooldamisele, eriti laudaperioodil. Karjatamisperioodil on meie mure väiksem — head karjakoplid aitavad hoida piimatoodangu kõrgel tasemel. Tuleb vaid hoolitseda koplite õige kasutamise eest ja selle eest, et lehmadel oleks joogivett küllaldaselt saada. Suurema söödahulga söötmiseks laudaperioodil andsin suure toodanguga lehmadele sööta 4 korda päevas. Samuti läksime kolmelt lüpsikorralt üle neljale korrale. Lüpsmisel, eriti masinlüpsmisel, on oluline lehma lüpsiks ettevalmistamine. Mõnedel lehmadel on kalduvus piima kinni pidada. Kuid udara masseerimisega lüpsmise eel, selle kestel ja lõpul on osutunud võimalikuks udarat täielikult tühjaks lüpsa.

Eelmise aasta kogemusi arvestades võtsin käesoleva aasta algul sotsialistlikuks kohustuseks lüpsa oma rühma iga lehma kohta vähemalt 5400 kg piima. 7 kuu jooksul olen saanud lehma kohta 3506 kg piima. Loodan, et kõiki oskusi rakendades ületan oma kohustuse ja saan lehma kohta vähemalt 6000 kg piima. Oma parematelt lehmadelt loodan saada 7000—8000 kg ja rohkemgi.

Minu arvates peab iga karjatalitaja-lüpsja oma lehma põhjalikult tundma, kuid igakord ei tule arvestada üksikute lehmade tujusid, vaid neid tuleb igasugustest tujudest hoolega võõrutada. Tuleb püüda selle poole, et rühmas ei oleks halbu lehmaid, vaid et kõik oleksid suure tootlikkusega ja hea söögiisuga loomad.

Olen kogunud, et praktilistest kogemustest on mõnikord vähe loomade eeskujulikuks söötmiseks ja hooldamiseks. Seepärast püüan oma teadmisi pidevalt täiendada. Selleks olen kasutanud katsejaamas korraldatavate zootehniliste loengute ja kirjanduse abi.

ELIISE BLUMENFELDT,
katsejaama lüpsja-karjatalitaja

A-17909

50 kop.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00495339 6